

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 22.07.1965, sp. zn. 6 Cz 83/65, ECLI:CZ:NS:1965:6.CZ.83.1965.1

Číslo: 49/1965

Právní věta: Ustanovení § 24 zák. č. 150/1961 Sb. se vztahuje i na případ, kdy šlo o částky přiznané rozhodnutím soudu nebo jiného příslušného orgánu; z hlediska uvedeného ustanovení není rozhodné, zda organizace splnila svůj závazek dobrovolně nebo na základě výkonu rozhodnutí.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 22.07.1965

Spisová značka: 6 Cz 83/65

Číslo rozhodnutí: 49

Číslo sešitu: 7-8

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Nemoc z povolání

Předpisy: 150/1961 Sb. § 24

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 49/1965 sb. rozh.

Ustanovení § 24 zák. č. 150/1961 Sb. se vztahuje i na případ, kdy šlo o částky přiznané rozhodnutím soudu nebo jiného příslušného orgánu; z hlediska uvedeného ustanovení není rozhodné, zda organizace splnila svůj závazek dobrovolně nebo na základě výkonu rozhodnutí.

(Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. července 1965, [6 Cz 83/65](#).)

Žalobce se domáhal na žalovaném vrácení částky 8000,- Kčs, kterou na něm žalovaný vydobyl cestou výkonu rozhodnutí okresního soudu v Ostravě ze dne 18. 12. 1962, ve znění rozhodnutí krajského soudu v Ostravě ze dne 1. 3. 1963, kterýmžto rozhodnutím mu byla tato částka přisouzena jako jednorázové odškodnění za ztížení společenského uplatnění při nemoci z povolání. Nárok na vrácení této částky odůvodňoval žalobce tím, že uvedené rozhodnutí krajského soudu bylo později rozsudkem Nejvyššího soudu č. j. 2 Cz 59/63 jako nezákonné zrušeno, že další řízení o žalobě žalovaného bylo zastaveno, ježto žalovaný, který mezitím v řízení o výkon rozhodnutí, vedeném pod sp. zn. E 1247/63 okresního soudu v Ostravě dosáhl uspokojení přisouzené pohledávky, vzal žalobu zpět, že však z rozsudku Nejvyššího soudu nepochybně vyplývá, že nárok na zaplacení této částky po právu neexistuje, že tedy bylo plněno bez právního důvodu a že žalovaný je povinen vrátit předmět plnění zpět.

Okresní soud v Ostravě žalobu zamítl, když dospěl k závěru, že na věc dopadá ustanovení § 24 zák. č. 150/1961 Sb., podle něhož nesprávně nebo omylem vyplacené částky na náhradu škody z pracovního úrazu nebo nemoci z povolání lze požadovat zpět jen tehdy, když poškozený věděl nebo musel z okolností předpokládat, že jde o částky nesprávně určené nebo omylem vyplacené. Podle názoru okresního soudu přijal žalobce předmětnou částku v dobré víře, že mu náleží, takže jeho povinnost vrácení předmětné částky vyslovit nelze.

Krajský soud v Ostravě změnil toto rozhodnutí k odvolání žalobce tak, že žalobě vyhověl, když v otázce aplikace ustanovení § 24 zák. č. 150/1961 Sb. dospěl k opačnému názoru než okresní soud. Podle názoru krajského soudu je třeba ustanovení § 24 vykládat tak, že se nevztahuje na případy, kdy peněžité plnění bylo vydobyto cestou výkonu soudního rozhodnutí, které později bylo zrušeno nebo změněno. K tomuto závěru dospěl krajský soud především na podkladě úvahy, že v citovaném ustanovení užitý výraz „vyplacený“ svědčí o tom, že zákonodárce měl na mysli pouze částky, které byly plněny z volné ruky, nikoliv částky, které byly vydobyté ve vykonávacím řízení. Rovněž dikce citovaného ustanovení „částky nesprávně určené nebo omylem vyplacené“ nasvědčuje podle názoru krajského soudu tomu, že zákonodárce tu neměl na mysli případy, kdy běží o částky nesprávně přisouzené. Bylo by prý také zcela nelogické, kdyby ve věci, v níž došlo ke zrušení nezákonného rozhodnutí, nebylo možno zjednat reálnou nápravu v tom případě, když již plnění na podkladě formálně sice správného, avšak materiálně nesprávného rozhodnutí, bylo vydobyto.

Nejvyšší soud rozhodl o stížnosti pro porušení zákona, podané předsedou Nejvyššího soudu, že rozsudkem krajského soudu byl porušen zákon a toto rozhodnutí zrušil.

Z odůvodnění:

V ustanovení § 24 cit. zák. se promítla zásada ochrany příjmů z pracovního poměru, přijatých v dobré víře. Jde o zásadu, která je dnes v pracovněprávním zákonodárství již obecně uplatňována. Pokud jde o státní zaměstnance, byla zakotvena přímo v zákonných předpisech (§ 20 vl. nař. č. 17/1954 Sb., § 26 vl. nař. č. 68/1950 Sb., § 14 zák. opatření č. 30/1956 Sb., § 21 zák. opatření č. 31/1956 Sb.). V hospodářských odvětvích byla vyjádřena v mzdových předpisech pro některé kategorie zaměstnanců (např. § 17 rozkazu min. dopravy č. 90 o platové úpravě pro zaměstnance železnic, § 29 odst. 2 pracovního a mzdového řádu pro zaměstnance čs. pošty, § 28 mzdového řádu pro zaměstnance státních lesů). Pro ostatní organizace, pro jejichž zaměstnance podobné ustanovení chybělo, a u nichž jakýkoliv přeplatek příjmů z pracovního poměru mohl být vzhledem k ustanovení § 360 o. z. z roku 1950 požadován jako bezdůvodné obohacení zpět, vydala vláda pokyn pro obdobný postup usnesením ze dne 10. dubna 1957 (částka 39/1957 Ú. l.). K vydání tohoto vládního usnesení došlo z důvodů, že vymáhání přeplatků na příjmech z pracovního poměru podle tehdy platného ustanovení § 360 o. z. z roku 1950 bylo dobromyslnými příjemci přeplatků právem pocítováno jako neodůvodněná tvrdost. Příjemce přeplatků byl tak vlastně postihován za zavinění jiného zaměstnance téže organizace, který porušením svých pracovních povinností zavinil, že částky byly nesprávně určeny nebo omylem vyplaceny.

Vládním usnesením z 10. 4. 1957, jehož zásady byly ustanovením § 24 zák. č. 150/1961 Sb. promítnuty i na částky přijaté pracovníkem na náhradu škody z pracovního úrazu nebo nemoci z povolání, byla tudíž sledována výlučně ochrana pracovníků, přičemž bylo zajisté přihlíženo i k tomu, že částky příjmů z pracovního poměru slouží především k uspokojování osobních potřeb pracovníků a potřeb jejich rodin, že jako takové bývají zpravidla v krátkém časovém období spotřebovávány, a že případným jejich vrácením by mohlo být další plynulé uspokojování těchto potřeb narušeno.

Účel uvedeného zákonného ustanovení, tj. ochrany pracovníka je třeba mít na zřeteli při výkladu zákona.

Krajský soud vykládá pojem částek nesprávně určených nebo omylem vyplacených tak, že zákonodárce neměl na mysli případy, kdy částky byly nesprávně „přisouzeny“, čímž má zřejmě na mysli případy, kdy o povinnosti k jejich výplatě bylo rozhodnuto formálně sice správným, avšak materiálně nesprávným rozhodnutím soudu. V pracovněprávních věcech je pravomoc svěřena především odborným orgánům, které projednávají a rozhodují spory mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem v rozhodčím řízení (vyhl. č. 184/1959 Ú. l.). U státních zaměstnanců je pravomoc rozhodčích orgánů dána jen v některých případech, a to jen pro řízení opravné. Jinak rozhodují osobní úřady. Rozhodnutí osobního úřadu, ať již jde o rozhodnutí vydané v rámci tzv. náhradového řízení, nebo o rozhodnutí v platových a jiných otázkách pracovního poměru, je vždy jednostranným správním aktem. Jestliže vydáním takového rozhodnutí, např. rozhodnutím v platové otázce, došlo k nesprávnému určení částek (např. určení vyššího příjmu než který zaměstnanci náleží) nevzniknou zajisté pochybnosti o tom, že na zaměstnanci, který přijímal vyšší plat v dobré víře, že mu patří, nelze s ohledem na znění § 26 vl. nař. č. 68/1950 Sb. vrácení přeplatku požadovat. Z toho je patrné, že pod pojmem částek nesprávně vyměřených, jak je v ustanovení § 26 cit. vl. nař. užíván (termínu „vyměřené“ se zde užívá zřejmě proto, že jednostranný správní akt osobního úřadu je zpravidla označován jako výměr), lze rozumět i částky, o nichž bylo nesprávně rozhodnuto orgánem k tomu kompetentním. Není pak důvodu rozlišovat mezi rozhodnutím v pracovně právních věcech státních zaměstnanců, kde má tento výklad nepochybně oporu ve znění zákona, zejména též v jeho systematickém uspořádání (§ 26 je zařazen ve stejném oddílu jako ustanovení § 23 cit. vl. nař., které počítá s vydáním rozhodnutí v platových věcech zaměstnanců – platových výměrů), a mezi rozhodnutími v pracovněprávních věcech ostatních zaměstnanců. Je proto třeba učinit závěr, že pod pojmem „částek nesprávně vyměřených“ spadají i případy, kdy k nesprávnému vyměření došlo v samém rozhodnutí příslušného orgánu, ať již rozhodnutím osobního úřadu, rozhodčí komise nebo soudu.

Totéž platí o pojmu „částek nesprávně určených“, užitém v ustanovení § 24 zák. č. 150/1961 Sb. Z té okolnosti, že zákonodárce v tomto ustanovení již neužívá dikce „částky nesprávně vyměřené“, lze nanejvýš dovodit, že chtěl pamatovat i na jiné případy než případy nesprávných „výměrů“, které mělo na mysli původní ustanovení tohoto druhu, tj. ustanovení § 26 odst. 2 vl. nař. č. 68/1950 Sb., rozhodně však z toho nelze vyvozovat, že by nemohlo jít o částky, které byly nesprávně určeny soudem, rozhodčím nebo jiným kompetentním orgánem. Opačný výklad byl by příliš úzký a odporoval by účelu, který byl tímto ustanovením sledován. Ochrana pracovníka by se pak při odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání zúžila jen na případy, kdy k určení částek na náhradu škody došlo mimosoudní dohodou, resp. dohodou uzavřenou mimo rozhodčí řízení. Poněvadž však z hlediska řešeného problému není naprosto důvodu rozlišovat mimosoudní dohodu od dohody uzavřené v rámci soudního (rozhodčího) řízení, stejně jako není důvodu činit rozdíl mezi rozhodnutím těchto orgánů ve věci schválení smíru mezi účastníky, postrádá tento užší výklad, zastávaný krajským soudem logičností.

Podobně je tomu při výkladu pojmu „částek omylem vyplacených“. I tento pojem lze vykládat úzce nebo širě, přičemž je i zde s ohledem na účel citovaného ustanovení namíste dávat přednost širšímu výkladu, jak to ostatně zamýšlel i zákonodárce, když v ustanovení § 26 vl. nař. č. 68/1950 Sb. oba pojmy, tj. jak pojem „nesprávně určené“, tak i pojem „omylem vyplacené“ zahrnul pod jeden společný – širší pojem „částek nesprávně vyplacených“. Stejně tak učinilo shora citované vládní usnesení z 10. 4. 1957. Nelze pochybovat o tom, že i částky vyplacené na podkladě formálně správného, avšak materiálně nesprávného rozhodnutí soudu nebo rozhodčího orgánu, které bylo později zrušeno, byly vyplaceny neprávem a že i v tomto případě zásadně přichází v úvahu závazek z bezdůvodného obohacení. Podstatnou náležitostí každého nároku z bezdůvodného obohacení je pak omyl plátce co do důvodu plnění, přičemž je nerozhodné, zda jde o omyl právní či skutkový. Rovněž původ omylu je lhostejný, takže při širším výkladu pojmu částek „omylem vyplacených“ nutno připustit, že omyl mohl být vyvolán i nesprávným rozhodnutím soudu nebo jiného orgánu.

Vycházíme-li ze závěru, že i částky, o nichž bylo rozhodnuto soudem či jiným orgánem, mohou spadat pod pojem částek nesprávně určených či omylem vyplacených, pak z hlediska nároku na vrácení těchto částek nebylo namístě rozlišovat, zda je organizace poškozenému vyplatila z volné roku, nebo teprve na podkladě řízení o výkonu rozhodnutí.

Takový výklad by mohl vést k nežádoucímu jevu, že by se totiž organizace z opatrnosti mohly zdráhat dobrovolně plnit ve všech případech, kde by z hlediska důvodnosti nároku mohly vzniknout sebemenší pochybnosti, což by zase odporovalo požadavku urychlené ochrany pracovníka a urychleného mimosoudního uspokojování mzdových a jiných nároků pracujících, vyplývajících z pracovního poměru.

Není proto namístě rozlišovat mezi případy, kdy organizace splní svůj závazek dobrovolně, a případy, kdy pracovník použije svého práva domáhat se přiznaného nároku cestou výkonu rozhodnutí. Pro takové rozlišování není ostatně opory ve znění zákona. Nelze je ani vyvodit ze zákonem použitého výrazu „vyplacené“, neboť i částky, na něž byl veden výkon rozhodnutí, byly nakonec oprávněnému vyplaceny, i když se tak stalo zásahem státního orgánu, v daném případě soudu.

Z toho, co bylo uvedeno, je zřejmé, že úzkým výkladem slovního znění § 24 zák. č. 150/1961 Sb. byl porušen v tomto ustanovení zákon.

Poznámka: Srov. § 20 zák. č. 30/1965 Sb., a § 243 odst. 3 zák. č. 65/1965 Sb.